

MED SVEK SOM ETT TEMA

John le Carré dog 12 december 2020, 89 år gammal.

Allt hade John le Carré att tacka sina sju, åtta år inom underrättelsetjänsten för. Den kom att bli scenen där hans romaner skulle utspela sig – på samma sätt som Joseph Conrad fick med sig havet och kolonierna, William Faulkner den amerikanska Södern. Härifrån hämtade han George Smiley som fanns med från första meningen i hans första roman *Telefon till den döde* – "När lady Ann Sercomb gifte sig med George Smiley mot slutet av kriget beskrev hon honom för sina förvånade vänner i Mayfair som så alldaglig att man tappade andan" – och som han aldrig riktigt kunde släppa. Förebilden hette, åtminstone till det yttre, John Bingham som han hade haft som chef – "en enastående bra underrättelseofficer" – och som också skrev thrillers, inspirerade le Carré att själv börja skriva. Språket fick han härifrån, från ämbetsmännen på översta våningen i MI5:s huvudkvarter som kastade sig över hans rapporter och dödade adverb och knöliga meningsbyggnader, klottrade i marginalen: "överflödigt", "stryk", "slapp", "menar ni verkligen detta?". Han skulle senare påstå att ingen redaktör han senare mötte varit så noggrann, haft så rätt. Dessutom påminner spioneri och romanskrivande inte så lite om varandra. De kräver båda blick för mänskliga svagheter och för "bedrägeriets många bevekelsegrunder", som le Carré skriver i sina memoarer *Duvornas tunnel*. Fantasi och fingertoppskänsla kan bära en långt i yrket. Har man en gång börjat är det svårt att sluta.

Verkligheten dukade sedan bordet för honom, denne författare med sveket som ett tema. Vid debuten 1961 hade överklasspojarna Guy Burgess, Donald MacLean och Kim Philby avslöjats som KGB-agenter och lyckats fly till Moskva, mitt framför näsan på MI5 och inför hela världen. De hade gjort karriär inom utrikesdepartementet och underrättelsetjänsten, kunnat stötta varandra, kunnat göra som de behagade därför att de var innanför och inte utanför, *one of the boys*. Samma år le Carré debuterade avslöjades George Blake, framgångsrik tjänsteman inom MI6 med uppdrag att värva sovjetiska spioner, som sovjetisk spion. När George Smiley – som "såg ut som en av dessa saktmodiga Londonbor vilka icke besitta jorden" – tas

tillbaka i tjänst för att avslöja en KGB-agent bland topparna inom underrättelsetjänsten, sannolikt någon av Smileys vänner, vilket är hela saken i *Mullvaden*, hade författaren ett hav att ösa ur.

Kanske han gillat ösa även i Sverige. Historien om Stig Wennerström går sannerligen inte av för hackor: societetslejonet och flygöversten som misslyckats som flygare och officer men lyckats bli flygattaché i både Moskva och Washington, sedan försvarsministerns expert på flygets område och därefter, mitt framför ögonen på Säpo, med deras tillstånd, fick en tjänst nära utrikesministern utan att hon var informerad om misstankarna. Drygt två månader efter gripandet av Wennerström, som försatt regeringen i chock, statsministern i tankar om att avgå, kom Säpo till honom med ännu en historia, nu om Sverker Åström, utrikesråd och Wennerströms chef, täcknamn Getingen, som efter elva sammanträden skickades till FN som ambassadör. I dessa affärer mitt en folkhemmets George Smiley: Otto Danielsson, kriminalkommissarie, med ett utseende som knappast fäste, talade så tyst att alla måste böja sig fram, envis som en foxterrier, som förhört Quisling i hans cell, suttit med vid Nürnbergsprocessen och utrett Dag Hammarskiölds död, övertygad om att han mördats. Men det är en annan historia.

Anders Sundelin

Fokus 51-52/2020